

MA'RUF EL-KERHÎ HAZRETLERİ (1)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evveline ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ, ve alâ âlihi ve sahbihi ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdkı ve'l-vefâ'... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı; dünya ve ahirette üzerinize olsun...

Ebû Abdurrahmân Es-Sülemî isimli büyük alimin, sahabeden ve tabiînden sonraki evliyaullahı anlatan *Tabakâtü's-Süfiyye* isimli kitabını okuyoruz. Onuncu terceme-i hâle geldik; *Ma'ruf el- Kerhî Hazretleri*.

Bu bölümün okunmasına başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'e ve Peygamber Efendimiz'den bize kadar gelmiş geçmiş cümle sâdât ve meşâyihimizin, sahabe-i kirâmın, sâlihlerin, evliyâullahın ruhlarına; bu beldeyi şereflendiren Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyûb El-Ensârî Hazretleri'nin; şu tekkenin bânisi Mustafa Selâmi Efendi'nin ve halifelerinin, çevremizde bulunan Abdül'ehad-i Nûri Hazretleri'nin,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Şeyh Murad Efendi Hazretleri'nin ve halifelerinin, Baba Haydar Tekkesi bânisi ve halifelerinin;

Beldemizi fethedip bize yâdigâr bırakan Fatih Sultan Muhammed Han cennet-mekân'ın ve cümle fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücâhidlerin; cümle hayır hasenât sahiplerinin, Ümmet-i Muhammed'e faydalı işler yapanların: alimlerin, fazılların, sâlihlerin ruhları için;

Bu eseri yazan Ebû Abdurrahman es-Sülemi Hazretleri'nin ve eserde ismi geçen evliyaullahın, ve bu bilgileri bunlara nakleden alimlerin, fazılların, kâmillerin, ravilerin ruhları için;

Buraya kadar gelip şu mübarek yerde toplanmış bulunan siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün geçmişlerinin, sevdiklerinin, yakınlarının, müslüman ecdâd u ceddât, akraba utaallûkât, ahbab u yârânlarının ruhları şâd olsun, kabirleri nur dolsun, makamları âlâ olsun, dereceleri yüksek olsun, kabirlerinde istirahatleri, nurları, sürûrları ziyâde olsun diye; biz yaşayan mü'minler de Allah'ın sevgisine, rızâsına vâsıl olalım, tevîkine mazhar olalım, hayırlı ömür sürelim, Rabbimizin huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varalım diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyup öyle başlayalım. Buyurun:

.....

a. Ma'ruf el-Kerhî Hazretleri Hakkında Bilgi

مَعْرُوفُ الْكَرْحِيِّ

10. terceme-i hâl, biyografi bilgileri Ma'ruf El-Kerhî Hazretleri'ne ait. Kerhî, hı harfiyle... Kef ve hı harfi...

وَمِنْهُمْ مَعْرُوفُ الْكَرْحِيِّ وَهُوَ أَبُو مَحْفُوظٍ

مَعْرُوفُ بْنُ فَيْرُوزَ

(Ve minhüm ma'rûfuni'l-kerhiyyu) O evliyaullahtan, mutasavvıflardan birisi de şudur: Ma'rûfuni'l-Kerhiyyu... Yâni, Bağdad'ın Kerh mahallesinden Ma'rûf isimli şahıs.

(Ve hüve ebû mahfûzin) “Bu Ebû Mahfûz idi.” Yâni künyesi neymiş, Ebû Mahfûz imiş. Belki Mahfûz adında oğlu olduğundan, belki de bazen oğlu olmadan da bu ismi veriyorlar, öyle de olabilir. (Ma'rûfu'bnü feyrûze) Babasının adı Feyruz'muş. Feyruz oğlu Ma'ruf, Ma'rûfu'bnü Feyrûz. Tabii İranlılar Feyrûz demezler, Fîrûz derler. Fakat Arapçaya geçince böyle Feyrûz diye harekelemiş buraya. Aslında Feyrûz kelimesi Farsçadır; ama Arapçaya geçmiştir, Farsça'sının fasih olanı p harfiyledir, Pîrûz'dur aslı. P harfi Arapçada olmadığı için, p yerine f'yi kullanmışlar, Feyrûz diye telaffuz etmişler. Pîrûz, Feyrûz olmuş Arapçada. Babasının ismi Feyrûz'muş.

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ يَعْقُوبَ الْأَصَمَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
زَكَرِيَّا بْنَ يَحْيَى بْنِ أَسَدٍ يَقُولُ مَعْرُوفُ بْنُ
فَيْرُوزَ أَبُو مَحْفُوظٍ الْكَرْخِيُّ

(Semi'tü muhammede'bne ya'kübe'l-esamm)
Güvenilen bir şahısmış bu, emniyetli, güvenilen
bir kimseymiş. 247 senesinde dünyaya gelmiş,
Nîşapur'da ölmüş, 346 senesinin Rebîü'l-evvel
ayının içinde... Tabii Sülemî'de Nîşapurlu,
Neysâbûr diyorlar onlar, Nişapur diyemiyorlar.
Çünkü Arapçada pe harfi yok... Pe, be oluyor. Nî
demiyorlar, Neysâbur diyorlar. Tabii Farsçası,
aslı, Nişapur... Nişapur'da bundan duymuş
Sülemî, –kitabı yazan– bilgiyi bundan almış;
güvenilen bir adammış bu.

(Yekûlu: Semi'tu zekeriyye'bne yahye'bni esed)
O da bu şahıstan duymuş, Zekeriya ibn-i Yahyâ
ibn-i Esed'den duymuş.

زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ أَسَدٍ أَبُو يَحْيَى الْمَرْوَزِيُّ
يُعْرَفُ بِزَكَرِيَّهِ سَكَنَ بَغْدَادَ وَحَدَّثَ عَنْ جَمَاعَةٍ
مِنْهُمْ مَعْرُوفُ الْكَرْخِيُّ وَرَوَى عَنْهُ جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ
أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمَّ وَكَانَ ثِقَةً لَا
بَأْسَ بِهِ تُوْفِيَ يَوْمَ الْخَمِيسِ لَسْتُ خُلُوانَ مِنْ رَبِيعِ
الْأَخِرِ سَنَةَ سَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ

Bu da Merv şehrinden bir kişiymiş. Bağdad'a yerleşmiş. Bir çok kimselerden hadis alıp nakletmiş, birisi de Ma'ruf-u Kerhî olmak üzere... Ondan da pek çok kimseler bu bilgileri rivâyet eylemişler. Güvenilen bir kimseymiş. (*Kâne sikaten lâ be'se bihî*) "Mahzuru olmayan, güvenilen bir kimse idi. (*Tüvüffiye yevme'l-hamîs*) Perşembe günü ölmüş, (*li-sittin halevne min rebî'l-âhir*) Rebîu'l-âhir ayının sonuna altı gün kala, 270 senesinde vefat etmiş.

Muhammed'ebne Ya'kub el-Esam, Zekeriya ibn-i Yahyâ ibn-i Esed'den işitmiş. O Ma'rûf'tan nakleden bir kimse. (*Yekûlü: Ma'rufu'bnü feyrûze, ebû mahfuzini'l-kerhiyye*) O ismini böyle tesbit etmiş; Feyruz oğlu Ma'rûf, künyesi Ebû Mahfuz, nisbesi Kerhiyyu....

وَيُقَالُ مَعْرُوفٌ بِنُ الْفَيْرُوزَانَ

(*Ve yukâlû ma'rufu'bnü'l-feyrûzân*) Firuzan oğlu Ma'ruf da denilir. Feyruz, Feyruzân ikisi aynı kelime demek ama biraz sonuna elif-nun gelmiş, mânâda biraz farklılık var. Feyruzân diye de tesbit edilmiş baba ismi demek ki, Firuzân dediğimiz gibi, Türkçede de kullanılan, bazı kimseler bu ismi koymuş oluyorlar.

سَمِعْتُ جَدِّي إِسْمَاعِيلَ بْنَ نَجِيدٍ يَقُولُ سَمِعْتُ
أَبَا الْعَبَّاسِ السَّرَّاجِ يَقُولُ سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ
الْجُنَيْدِ يَقُولُ مَعْرُوفٌ الْكَرْحِيُّ هُوَ مَعْرُوفٌ

ابْنُ الْفَيْرُوزَانَ

(Semi'tu ceddî) Ben dedemden işittim, (ismâile'bne nüceyd) Yâni Sülemî'nin dedesi bu. (Yekülü: Semi'tü ebâ abbâsini's-serrâc) O da Ebû Abbas es-Serrâc'dan işitmiş. Bu şahıs da Horasan'ın meşhur şeyhlerindenmiş. Müsned ve Tarih isimli eseri varmış. 216 veya 218 senesinde doğmuş. Rebîü'l-âhir 313 senesinde vefat etmiş bir kimse. Dedesi bundan duymuş.

(Yekülü: Semi'tü ibrâhime'bne'l-cüneyd) O da İbrâhim ibn-i Cüneyd'den işitmiş. Bu da Samerra'ya yerleşen bir kimse. Kitaplar yazmış, güvenilen bir kimseymiş. 270 senelerinde vefat etmiş.

(Yekülü: Ma'rûfünü'l-kerhiyyü hüve ma'rûfü'bnü feyrûzan) O da Firuzan diye tesbit ediyor babasının adını.

وَيُقَالُ مَعْرُوفٌ بِنِ عَلِيٍّ

Ma'ruf ibn-i Ali de denilirdi. Demek ki, bu sefer baba ismi Ali olarak karşımıza çıkıyor. Mümkündür, Feyruzan ismi Farsça olduğu için, ona Ali ismi de vermişlerdir.

أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عُمَرَ الزَّاهِدِ بِبَغْدَادَ حَدَّثَنَا
عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرِ الصَّغَانِيِّ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ
وَاصِلٍ قَالَ قَالَ سَهْلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ

بْنُ سَوَّارٍ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ عَلِيٍّ الْكَرْخِيِّ الزَّاهِدِ

(Ahberenâ yûsufu'bnü umere'z-zâhid bi-bağ-dâd) Bize Bağdat'ta Zâhid Yusuf ibn-i Ömer haber verdi diyor Sülemî. (Haddesenâ ubeydu'llâhi'bnü ca'ferini's-sağaniyyu, haddesenâ umeru'bnü vâsıl, kâle: Kâle sehlü'bnü abdu'llâh, ahberenâ muhammedü'bnü sevvâr an ma'ru-fi'bnü aliyyini'l-kerhiyyi'z-zâhid) Burada da Ali diye geçti. Bu isimlerle gelen rivayette. Bunlar hakkında da her birinde aşağıda bilgiler var.

Yusuf ibn-i Ömer ez-Zâhid kimmiş?..

وَ كَانَ مُجَابَ الدَّعْوَةِ صَالِحًا زَاهِدًا صَادِقًا ثَقَّةً
مَأْمُونًا يُشَارُ إِلَيْهِ بِالْخَيْرِ وَالصَّلَاحِ فِي وَقْتِهِ أَلْفَ
جُزْءًا فِي فَضَائِلِ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ وَتُوْفِّيَ
يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِسَبْعِ بَقِيْنَ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الْآخِرِ سَنَةَ
خَمْسَ وَثَمَانِينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

300 senesinin Zilhicce'sinde doğmuş. Duası makbul bir kimseydi... (Kâne mücâbe'd-da'veh) Duası makbul bir adamdı bu. (Sâlihan zâhiden sâdıkan) Salihdi, zahiddi, sâdıktı, doğru sözlüydü. Yâni, sâlih, iyi kimse; zâhid, dünyaya meyletmeyen, gönlünden onu çıkarmış, ahirete rağbetli kimse; sâdik, sözü doğru... Özü-sözü doğru bir kimseymiş bu.

(Sikaten me'mûnen) "Güvenilen bir kimseydi, kendisine itimad edilen bir kimseydi. (Yuşâru ileyhi bi'l-hayri ve's-salâhi fî vaktihi) Zamanında iyilik ve doğruluk konusunda,

hayırlılık konusunda kendisi şöhretli bir kimseydi, parmakla işaret olunan gösterilen bir kimseydi... ‘Bu adam var ya, çok doğrudur, çok iyidir.’ diye, böyle herkesin itimadını kazanmış bir kimseydi.”

(Ellefe cüz’en fi fadâili muaviyeti’bni ebî süfyân) “Ebû Süfyan oğlu Muaviye RA’ın faziletine dair kitap te’lif etmişti, yazmıştı.”

Tabii bunu niçin yazıyor? Muaviye RA vahiy kâtibiydi,

Peygamber Efendimiz’in yanındaydı, ashabındandı. Ama oğlu Yezid zamanında, Peygamber Efendimiz’in torunu Hazret-i Hüseyin, Yezid’in emriyle öldürülmüştü. Şimdi Yezîd’e kızıldığı için, Muaviye de onun babası diye kızılıyor ve düşmanlık besleniyor. Onun için Ebû Süfyan’ın oğlu Muaviye üzerine kitap yazıyor ki, “Sahabe üzerine kimse dil uzatmasın, söz söylemesin! Bu gibi fitneleri diline takıp da, günahlara girmesin!” diye düşünen bir kimse demek. Bu önemli bir meseledir.

Yâni Hazret-i Ali’yi sevenler, Alevîler, Bektaşiler, bu gibi inceliklere dikkat etmeyen kimseler; açar ağzını, yumar gözünü, aleyhte konuşur. Aleyhte konuşur ama, sahâbî... Peygamber Efendimiz’in de;

“—Ashabımın aleyhinde konuşarak, beni üzmemeyin!” diye nasihati var.

“—Benim ashabım yıldızlar gibidir.” diye medhi var.

Onun için, ashab olmak şerefi dolayısıyla, Peygamber Efendimiz’i görmüş insan olmak

dolayısıyla, onun duasını almış onun meclislerine devam etmiş bir kimse olmak dolayısıyla, onların aleyhinde konuşmak uygun olmuyor.

Zaten, kendisinin değil asıl büyük suç, oğlunun; ama kendisinin de tenkid edilen tarafları var: Bir, saltanat usûlünü getirmiş olması, yâni yerine oğlunu getirmiş olması... Çünkü, ondan önce müslümanlar başlarına halifeleri bu usulle, saltanat usulüyle tayin etmiyorlardı. Bu şimdi onu getirdi. Şûrâ meselesini ve İslamî bir usulle başkan seçme meselesini iptal etmesi, kendisi aleyhine bir hata...

Sonra Hazret-i Ali Efendimiz'le mücadelesi de, tabii doğru bir şey değil. Hazret-i Ali Efendimiz'in Aşere-i Mübeşşere'den olduğunu biliyoruz, Peygamber Efendimiz'in kızı Fâtımatü'z- Zehrâ ile evlenmiş... Eh oradaki o hadiseler vs. bakımından hareketleri doğru değil. Bazı hataları olabilir ama, hatalı da olsa, bazı hareketleri alimler tarafından doğru görülme bile, sahabe olduğundan, biz *"Radiya'llâhu anh" deyip, aleyhinde söz söylemeyiz. Ama ehl-i sünnetin dışındakiler çok çatarlar, çok ağır sözler söylerler. Onun için, öyle bir kitap yazmış ki, bu hataya düşülmesin, edeb muhafaza edilsin diye düşünmüş oluyor herhalde... O bakımdan böyle yapmış oluyor.*

Bu zât, bu zâhidliğiyle tanınmış, zamanında çok itimad toplamış, sevilmiş olan zât. Kimden işitti? Sülemî, Bağdat'ta bu şahıstan işitti bu bilgileri, o da Ubeydu'llâhi'bnü Ca'fer es- Saganî'den işitti. Şimdi, bu kimmiş, buna bakalım:

Saganî; Saganıyan isimli şehre, yâni Mâverâünnehir'de, Ceyhun'da bir şehre mensub kimse demek. "Onlara kendi lügatlarıyla: Çaganıyan da denilir." diyor.

Arapça'da ç harfi de yoktur, p harfi gibi. Ç harfiyle olan kelimelerin Arapçaya girmesi hangi harfle olur, sad'la olur. Meselâ, Çin diyemiyorlar, ne diyorlar: Sîn... Meselâ, hadis-i şerif var:¹

أَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصِّينِ

(خط. عد. عق. والديلمى عن أنس)

(Utlübu'l-ilme velev bi's-sîn.) [İlim taleb ediniz, eğer Çin'de bile olsa...]

Çaganıyan diyemiyor, ç harfini söyleyemiyor, Saganıyân diyor. İşte bu sad biraz ç'ye benziyor diye, öyle telaffuz edebilmişler.

Bunu da bilin; yâni umumiyetle ç harfi Arapça'ya giren bir kelimedede sad'la ifade edilir diye, bu da hatırınızda kalsın.

Çaganıyan da deniliyormuş bu beldeye... (Ve kad urribet) Yâni, Araplaştırılmış, Arap diline sokulmuş demek. (Ahracet kesîran mine'l-ulemâ) "Bu şehir pek çok alim yetiştirmiş ve fazilet ehli insanlar çıkartmıştır.

¹ Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.I, s.78, no:236; Rebi', Müsned, c.I, s.29, no:18; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.IV, s.118; Ukaylî, Duafâ, c.II, s.230, no:777; Hatîb-i Bağdâdî, Târih-i Bağdad, c.IX, s.363, no:4931; İbn-i Hacer, Lisânü'l-Mîzân, c.VI, s.304, no:1090; Ebû Nuaym, Ahbâr-ı İsfahan, c.VII, s.376, no:40672, Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.138, no:28697; Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.138, no:397; Câmiü'l-Ehâdîs, c.V, s.2, no:3626.

(Ve lâkinnî lem a'sur alâ tercemeti li'l- mensûb) Fakat, bu adamın hayatı hakkında bir bilgi bulamadım." diyor Nureddin ibn-i Şureybe.

Çok mübarek bir adam... Her tarafa alta mâlûmatı yazmış ama, Saganî hakkında bilgi bulamamış.

(Haddesenî umeru'bnü vâsıl) Ona da Ömer ibn-i Vâsıl bildirmiş. Bağdad'a yerleşmiş bir adammış bu, Allah rahmet eylesin... Ondan Sehl ibn-i Abdullah et-Tusterî bilgi alıp nakletmiş. Tarih-i Bağdad'da hakkında bilgi varmış.

(Kâle sehli'bnü abdi'llâh) Yâni, Sehl ibn-i Abdullah et-Tüsterî dedi ki diyor o da: (Ahberani muhammedi'bni sevvar) Muhammed ibn-i Sevvar bana haber verdi. Bu da kimmiş?.. (Şeyhün kadîmun) Yâni, Sehl ibn-i Abdullah et-Tüsterî'nin eski yaşlı şeyhiydi ve dayısıydı, akrabasıydı yâni. Tüsterî meşhur bir şahıs, ona söylemiş oluyor dayısı.

(An ma'rufi'bni aliyyini'l-kerhiyyi zâhid.) Bu kadar bilgiyi ne için verdi Sülemî Hazretleri? Ma'ruf-u Kerhî'nin babasının adının, onlar tarafındaki rivayette Ali diye söylenmiş olduğunu göstermek için.

Demek ki Feyruz, Feyruzân ve Ali diye geçmiş. Mümkündür, Ali Feyruzân olabilir. Feyruzan ismi Farsça olduğu için, Arap dostları ona, "O ismi bırak, şu ismi al!" demişlerdir. Hani bazıları da bize kâğıt gönderiyor ya buradan: "Hocam, ismimi beğenmiyorum, İslâmî bir isim söyler misiniz?" falan diyorlar, öyle bir şey olabilir.

وَهُوَ مِنْ جُلَّةِ الْمَشَايخِ وَقَدَّمَائِهِمْ وَالْمَذْكُورِينَ
بِالْوَرَعِ وَالْفُتُوءِ كَانَ أَسْتَاذَ سَرِيِّ السَّقَطِيِّ صَحْبَ
دَاوُدَ الطَّائِيِّ وَقَبْرُهُ بِبَغْدَادَ ظَاهِرٌ يَسْتَشْفَى

بِهِ وَيَتَبَرَّكَ بِزِيَارَتِهِ

(Ve hüve min cülleti'l-meşayihi ve'l-kudemâihim) Bu Ma'rûf Hazretleri şeyhlerin, meşayihin çok büyüklerinden ve en evvel gelenlerinden, ilk devir adamlarından, mübareklerinden... (El-mezkûrûne bi'l-verai ve'l-fütüvveh) İleri derecede takvâsı, şüpheliden bile kaçınan ahlâkı ve fütüvvetiyle tanınmış bir kimseydi.

Fütüvvet, tasavvufta bir sıfattır. Aslında kelime olarak mânâsı fetâlık demek. Fetâ, yiğit demek, yiğitlik demek. Yâni, tasavvuf erbabı mert ve yiğit kişilerdi, er kişilerdi. Yâni, öyle dönek değil, sözüne güvenilmez insan değil, korkak değil, cimri değil, pinti değil, nekes değil... Nasıl?.. Yiğit kişilerdi.

Yâni fütüvvet ile ve ileri derece takvâ ile tanınmış bir kimseydi Ma'ruf Hazretleri.

(Kâne üstâze seriyyini's-sakatî) "Seriyy-i Sakatî Hazretleri'nin hocasıydı." Halbuki onu daha önce zikretti, değil mi?.. Daha önceki haftalarda okuduğumuz sayfalar arasından Seriyy-i Sakatî Hazretleri geçti. Şimdi hocasını daha sonra zikrediyor. Demek ki sıralamasında yaş ve tarih sırasını pek iyi uygulamamış Sülemî

Hazretleri. Talebeyi önce zikrediyor, hocayı daha sonra getirdi burada; garip...

(Sahibe dâvude't-tâiyye) Dâvud-u Taî isimli alimle, şeyh ile de ahbablığı, arkadaşlığı ve ondan bilgi alması var.

دَاوُدُ بْنُ نَصِيرٍ أَبُو سَلَيْمَانَ الطَّائِي الْعَالِمُ الرَّبَّانِي
أَحَدُ الْأَعْلَامِ الْكُوفِيِّ الزَّاهِدِ شَغَلَ نَفْسَهُ بِالْعِلْمِ
وَالْفِقْهِ وَغَيْرِهِ مِنَ الْعُلُومِ وَكَانَ يَخْتَلِطُ إِلَى أَبِي
حَنِيفَةَ ثُمَّ تَزَهَّدَ وَأَغْرَقَ كُتُبَهُ فِي الْفُرَاتِ مَاتَ
سَنَةَ خَمْسٍ وَسِتِّينَ وَمِائَةٍ

(Dâvudü'bn-ü nasîr –veya nusayr– ebû süleymân et-tâî; el- âlimü'r-rabbânî, ehadü'l-a'lâm) “Çok büyük zâtlardan birisi. (El- kûfî ez-zâhid) Kûfe'de oturmuş. (Şeggale nefsehû bi'l-ilm) Nefsini daima ilimle meşgul etmiş bu Dâvud-u Tâî Hazretleri. (Ve'l-fıkhi) Ve fıkıhla meşgul etmiş.

(Ve gayrihî mine'l-ulûm) İslâmî ilimlerden diğerleriyle meşgul olmuş.” Yâni, ben zâhidim deyip tesbih çekmeğe, kenara çekilip namaz kılmağa şey yapmamış, ilme vermiş kendisini, alim.

(Kâne yahtelitü ilâ ebî hanîfe) “Ebû Hanîfe Hazretleri ile de görüşürmüş Dâvud-u Tâî Hazretleri. Ona da gider gelirmiş. (Sümme tezehhede) Sonradan, yâni bu bilgileri, bu

ilimleri öğrendikten, zâhir, şeriat ilimlerini aldıktan sonra, zühd ve tasavvuf yoluna yönelmiş. (Ve ağraka kütübehû fi'l-fırât) Kitaplarının hepsini götürmüş, Fırat nehrine atmış.” Bu da zâhir ilmiyle tatmin olmadığının bir göstergesi. Okudu okudu, yazdı, çizdi... Sonra götürmüş kitaplarının hepsini atmış Fırat nehrine. (Mâte senete hamsin ve sittîne ve mieh) “165 senesinde vefat etti.” Ebû Hanife Hazretleri ne zaman vefat etmişti?.. 150... Demek ki, ondan on beş sene sonra vefat etmiş.

Bu Ma'rûf Hazretleri, Seriy-i Sakatî'nin üstâdı idi, Dâvud-u Tâî ile görüşmüş bir kimseydi. Tabii bu Dâvud-u Tâî de, işte böyle aşağıda anlattığı muhterem bir kimse.

(Kabruhû bi-bağdâde zâhirün) “Kabri Bağdad'da meydandadır; görünen, bilinen, ziyaret edilen bir kabirdir.” Ben fakir de, Bağdad'a gittiğimiz zaman ziyaret ettim. (Yüsteşfâ bihî) “Bu kabirden şifâ umulurdu, şifâ bulunurdu. Yâni, öyle bir mübareğin kabri, türbesi şifalıydı. (Yüteberrekü bi-ziyâretihî) Onu ziyaretle teberrük olunurdu, bereket talep edilirdi ve bereketlenilirdi.”

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ بْنِ مِقْسَمٍ الْمُقْرِئَ بِبَغْدَادَ
يَقُولَ سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الصَّفَّارِ يَقُولُ سَمِعْتُ
إِبْرَاهِيمَ بْنَ الْجَزَرِيِّ يَقُولُ قَبْرُ مَعْرُوفِ التِّرْيَاقِ
الْمُجَرَّبِ

(Semi'tü ebe'l-haseni'bne mikseme'l-mukrie bi-bağdâde yekülü: Semi'tü ebâ aliyyini's-saffâr, yekülü: Semi'tü ibrâhime'bne'l-cezerî, yekülü: Kabru ma'rûfin et-tiryâku'l-mücerrebü.)

Şimdi Ebu'l-Hasen ibn-i Miksem el-Mukri' Bağdat'ta söylemiş Sülemî Hazretleri'ne... Mukri' yâni Kur'an-ı Kerim'i çok iyi bilen, kuvvetli hafız demek. O da Ebû Ali es-Saffâr'dan duymuş. Bu gramerci bir adammış, meşhur *el-Kâmil kitabını yazan Müberred'in ahbabı, arkadaşı imiş.*

(Kâne sikaten) Güvenilir bir kimseymiş. (Sâme erbaîne ve semânîne ramadàn) 84 Ramazan oruç tutmuş. Yâni kaç yaşında insan oruç tutmağa başlar? 84 Ramazan oruç tutmuş, orucu ihtiyarlığında da çocukluğunda da bırakmamış. (Vülide senete seb'in ve erbaîne ve mieteyn) 247 senesinde doğmuş ve perşembe sabahı seher vaktinde, Muharrem ayının son on günü içinde, 341 senesinde vefat etmiş bu gramerci Saffâr.

O da İbrâhimi'bni'l-Cezerî'den duymuş. O İbrâhimi'bni'l-Cezerî diyor ki: *(Kabru ma'rûfin) "Bu Ma'rûf Hazretleri'nin türbesi, (et-tiryâku'l-mücerrebü) tecrübe edilmiş, şifası isbat olunmuş bir ilaçtır." Tiryak, ilaç demek... Yâni zehire, hastalığa karşı olan ilaca tiryak derler. Yâni bu hususta şöhret bulmuş ve tecrübe edilmiş ki hakikaten öyle oluyor. Öyle bir türbesi, kabri varmış.*

وَكَانَ مَعْرُوفٌ أَسْلَمَ عَلَى يَدِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا
وَكَانَ بَعْدَ إِسْلَامِهِ يَحْجُبُهُ فَازْدَحَمَ الشَّيْعَةَ يَوْمًا
عَلَى بَابِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى فَكَسَّرُوا أَضْلَعُ مَعْرُوفٍ
فَمَاتَ وَ دُفِنَ بِبَغْدَادَ

(Ve kâne ma'rufin esleme alâ yedi aliyyi'bni mûse'r-rıdâ) Mûsâ Rızâ'nın oğlu Ali huzurunda, onun vasıtasıyla İslâm'a girmiş bu Ma'rûf-u Kerhî Hazretleri. Müslüman oluşu o mübarek zâtın elinden olmuş. Hazret-i Hüseyin Efendimiz'in evlâdından, hani On iki İmamlar diyoruz ya, onlardan birisinin eliyle müslüman olmuş.

Halife Me'mun da bu mübarek imamı, Hazret-i Ali Efendimiz'in evlâdını ta'zim eder, hürmet eder ve yüceltirmiş. Ve ona sen halife ol diye ahdetmiş, ondan söz almış. (Mâte mesmûmen senete selâsin ve mieteyn) 203 senesinde zehirlenerek öldürülmüş. Maalesef, zehirlenerek şehid edilmiş.

Yâni bu zât, Ali ibn-i Musa ibn-i Ca'fer ibn-i Muhammed ibn-i Ali ibn-i el-Hüseyin ibn-i Ali ibn-i Ebî Tâlib el-Hâşimî. Bu zâtın elinden müslüman olmuş Ma'rûf, onun eliyle...

(Ve kâne ba'de islâmihi yahcubühû, fe'zdeheme's-şîatü yevmen alâ bâbin aliyyi'bni mûsâ, fekeserû adlua ma'rûfin femâte ve düfine bi-bağdâd) İslâmından sonra, (yahcubuhû) onun perdedârlığını yapardı. Yâni hâcibliğini yapardı. Oyanında müslüman olduğu zâtın, o Hazret-i Ali Efendimiz'in evladının perdedârlığını, hashâcibliğini yapardı.

Ve Őia, yâni Őiiler, bir gün çok kalabalık olarak bu Ali ibni Msa'nın kapısına geldiler, (*fekeser adlua ma'rûf*) *Ma'rûf* da orada teŐrifatçı, hashâcib. Öyle izdihamla geldiler ki dılı'larını kırdılar. Ayakları kırıldı yâni izdihamdan, sıkıŐtırmadan. O Hazret-i Ali Efendimiz'in torununu ziyaret edeyim diye öyle korkunç izdihamla geldiler ki, bunun kemiklerini kırdılar. (*Femâte ve dfine bi-bağdâd*) Bağdat'ta öyle vefat etti. Yâni, *Ma'rûf*'un vefatı, izdihamdan sıkıŐarak, kemikleri kırılarak olmuş yâni.

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثِ

(*Ve esnede'l-hadîs*) Hadis de rivâyet etmiŐtir bu zât-ı muhterem.

b. Raslllah SAS'in Bir Duası

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ جَعْفَرِ
الْحَافِظِ الْعَطَّارِ بِبَغْدَادَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ
الْمُقْرِي حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ دَاوُدَ حَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ
هَشَامٍ قَالَ سَمِعْتُ مَعْرُوفًا الْكَرْخِيَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ
إِنَّ نَوَاصِينَا بِيَدِكَ لَمْ تُمَلِّكْنَا مِنْهَا شَيْئًا فَإِذَا
فَعَلْتَ ذَلِكَ بِنَا فَكُنْ أَنْتَ وَلِيِّنَا وَاهْدِنَا إِلَى
سَوَاءِ السَّبِيلِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ
خُنَيْسٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ أَبِي الزَّبِيرِ
عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ
يَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ

TS. 85/1 (Ahberenâ ebu'l-hüseyin aliyyü'bnü haseni'bni ca'fer el-hâfızü'l-attâr) Sülemî'ye bu Ebu'l-Hüseyin el-Attâr rivâyet etmiş. Peygamber Efendimiz'in gazalarıyla ilgili, seferleriyle ilgili bilgileri çok kuvvetli olan bir adammış. Aklından böyle bunları anlatırmış. Zayıf olarak tanınıyor. Hadis vaz'ettiği hakkında da rivâyet var. 298 senesinde doğmuş, Safer ayının son 5'inde Çarşamba günü 376'da vefat etmiş.

Şimdi bu rivâyet ediyor Sülemî Hazretleri'ne (bi-bağdâd) Bağdat'ta. O da diyor ki: (Haddesenâ ahmedü'bnü'l-hasene'l- mukrî) Bu zât bana rivâyet etti diyor. Güvenilen bir kimse değildir diyor onun hakkında da...

(Haddesenâ nasrü'bnü dâvud) Ona da Nasrü'bnü Dâvud rivâyet ettiği kayıtlı. Bu, güvenilen bir kimse olarak yazılmış buraya. O da Halefü'bnü Hişâm'dan rivâyet etmiş. Ehl-i sünnet ashâbındanmış, hadis-i şerife âşinâ bir kimseymiş. Ahmed ibn-i Hanbel onun hakkında, "Güvenilen bir kimse idi." demiş. Bağdat'ta vefat etmiş. Evet, işte bu şahıs diyor ki: (Semi'tü ma'rûfeni'l-kerhiyye yekül) Ma'rûf-u Kerhî bana şöyle dedi, duydum diye Ma'rûf-u Kerhî'den hadis rivâyet ediyor:

(Allâhümme inne nevâsînâ bi-yedike, lem tümelliknâ minhâ şey'â; feiz fealte zâlike binâ, fekün ente veliyyünâ, ve'hdinâ ilâ sevâi's-sebîl. Feseeltühû, fekâle: Haddesenâ bekrü'bnü huneys, kâle: Haddesenâ süfyânü's-sevrî, an ebi'z-zübeyr, an câbir; enne'n-nebiyyü salla'llâhu aleyhi ve sellem, kâne yed'ù bi-hâze'd-duâ'.)

Bu rivâyet zinciriyle Peygamber SAS Hazretleri'nin şöyle dua ettiğini Ma'rûf, bir hadis rivayetçisi olarak rivâyet etmiş yukarıda ismi geçen alimlere, aşağıda ismi geçen alimlerden alarak. Mânâsını şöyle anlamağa çalışalım:²

اللَّهُمَّ إِنَّ نَوَاصِينَا بِيَدِكَ لَمْ تَمْلِكْنَا مِنْهَا شَيْئًا
فَإِذْ فَعَلْتَ ذَلِكَ بِنَا فَكُنْ أَنْتَ وَلِيُّنَا وَاهْدِنَا إِلَى

سَوَاءِ السَّبِيلِ

(الديلمى عن جابر)

(Allâhümme inne nevâsînâ bi-yedike) “Yâ Rabbi! İplerimiz senin elinde...” Nevâsî, saçın öndeki sarkık yerler, alındaki perçemler demek. Yâni, bir insanı orasından tutup götürürler. Saçından tutup böyle götürdün mü, o zaman kaçamaz. Yâni dizginler demek, dizginleri ipledi demek.

“Bizim saçlarımızın perçemleri senin elinde yâ Rabbi, yâni dizginlerimiz senin elinde yâ Rabbi, ne istersen onu yaparsın!

(Lem tümelliknâ minhâ şey'â) Sen bize ondan bir şey vermedin. Yâni, bizim gücümüz, kuvvetimiz yok; bütün güç kuvvet sende... (Feizâ fealte zâlike binâ) Eğer bize bunu yapmışsan, yâni biraz bize bir hareket etme imkânı, bir şey yapabilme kabiliyeti, fırsatı bahşetmişsen (fekün ente veliyyünâ) sen bizim velimiz ol, sahibimiz ol, (vehdinâ ilâ sevâi's-sebîl) ve bizi doğru yola ilet!”

² Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.I, s.486, no:1984; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan

“Yâ Rabbi! Bizim iplerimiz senin elinde. Sen bize bu iplerden hiçbir şey vermedin, bizim iktidarımız yok ama, eğer bize biraz bir iktidar vermişsen, sen bizim hâmîmiz, velîmiz ol ve bizi doğru yola ilet yâ Rabbi!” diye dua etti Peygamber Efendimiz diye, Câbir RA’dan rivayetle Ma’rûf bu hadisi almış ve öbür tarafa doğru da Sülemî’ye kadar rivâyet etmiş oluyor. Bunu niçin yapıyordu müellif? Bir kişinin hadis toplayıp da hadis ilmiyle de meşgul olduğunu göstermek için. Çünkü, o devirde Kur’an herkes tarafından biliniyor. Alimlik hadis rivâyet etmek, hadislere dayanmak, hadislerin ne olduğunu bilen ve onları inceleyen ve onlardan bilgisini alan bir kimse olmak ve hadisleri böyle tam şundan işittim, şundan işittim, şundan işittim diye rivâyet zinciriyle söylemek arzusu var o zaman, moda bu... Ve böyle olmadı mı, havadan bir kimse bir söz söyledi mi, kimse kabul etmez. Ancak, nereden duyduğunu nakledecek ki, kabul etsinler.

“Bu hava içinde, bu ilim havası içinde bu zât da işte hadisle ilgilenmiştir, nitekim şu hadisi de şuradan alıp buraya nakletmiştir.” diye bunu bir şeref olarak söylüyor. Yâni hadisle meşgul olan sûfiler varsa, onun böyle bir meşguliyetini söyleyerek, onun şerefli bir kimse, alim bir kimse olduğunu söylemiş oluyor.

c. Sâlihler Çok, Sâdıklar Az

أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا
أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ
قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ سَمِعْتُ مُعْرُوفًا يَقُولُ مَا أَكْثَرَ
الصَّالِحِينَ وَأَقَلَّ الصَّادِقِينَ فِي الصَّالِحِينَ

TS. 87/2 (*Ahberanâ abdu'llâhü'bnü usmâne'bni ca'fer, kâle: Haddesenâ ahmedü'bnü abdi'llâhi'bni süleymân, haddesenâ ebî, kâle muhammedü'bnü nasr: Semi'tü ma'rûfen yekülü: Mâ eksere's- sâlihîn, ve ekalle's-sâdikîn fi's-sâlihîn.*)

Şimdi bu rivâyet zinciriyle, Ma'rûf Hazretleri'nin sözlerini söylemeye başladı. Neydi müellifimizin terceme-i hal yazmakta, kitap yazmakta metodu: Kişinin ismini söyler, künyesini söyler, nereli olduğunu söyler; babasının, dedesinin adını söyler, ne zaman doğup ne zaman öldüğünü tesbit etmeğe çalışır. Ondan sonra, hadis rivâyet eden bir kimseyse, bundan bir örnek verir. Ondan sonra, o kişinin hadis değil kendi sözlerinden, güzel sözlerinden sözler nakleder. Müellifin yaptığı her tercüme-i halde bu yol izlenmiş.

Yâni, bir kimsenin hayatını alıp da, derin derin her yönüyle inceleyen bir kitap yazmıyor; sadece adeta bir antoloji ve bir toplama yapmış bu kitabında. İşte meşhur şahısların hayatı hakkında birkaç satır bilgi, naklettiği hadislerden bir örnek ve birkaç tane sözü... Yâni bir toplama yapmış oluyor, böyle hafif bir eser yapmış oluyor.

Halbuki her şeyini yazsa... Meselâ; keşke bize İbrâhim ibn-i Edhem Hazretleri'nin nesi var nesi yoksa her şeyini, kendisinin zamanında bildiği bütün şeyleri toplasaydı, İbrahim ibn-i Edhem'le ilgili bir cilt bıraksaydı. Ma'rûf-u Kerhî'yle ilgili bir cilt bıraksaydı. Yapabilirdi bu alimler.

O devirde imkânları vardı. Fakat *Tabakâtü's-Sûfiyye* yazıyor. *Yâni mutasavvıflarla ilgili bir antoloji gibi bir eser yazıyor. Onun için, bilgiler aynı standartlarda, kısa örnekler halinde.*

Şimdi Ma'rûf-u Kerhî Hazretleri'nin sözüne geldik. Ne demiş bakalım kendisinin kafa yapısı, zihniyeti, gönül yapısı hakkında bize bilgi verecek sözleridir tabii.

(Mâ eksere's-sâlihîn) "Salihler ne kadar çok!.." Demek ki zamanında salih insanlar çok. (Mâ eksere's-sâlihîn) "Ne kadar çok sâlihler!" Mâ eksere veya eksir bihî ef'al-i taaccübdür Arapçada. Yâni bir şeyi taaccüb etmek, hayret etmek, beğenmek mânâsına kullandıkları zaman bir mânâyı, bu sîgada söylerler. (Mâ eksere's- sâlihîn) "Sâlihler ne kadar çok; (ve ekalle's-sâdikîne fi's-sâlihîn) ama sâlihlerin içinde sâdıklar ne kadar az!.. Sâlihlerin sayısı ne kadar çok ama, sâlihlerin içinde sâdıkları ne kadar az!"

Demek ki, sâlih görünüşlü insanlar çok. Sarık var, cübbe var, tavır var, tekke var, dervişlik var, vs. var... Sâlihler çok görünüyor. Ama içlerinde sâdık, yâni doğru sözlü, doğru özlü olanlar, yâni gerçek olanlar ne kadar az.

Tabii bu bir genel derttir, üzüntüdür, üzülmemiz gereken bir noktadır ki; insanların ekseriyeti iyi müslüman olmaya yanaşmazlar. Kur'an-ı Kerim böyle bildiriyor:

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ

(يوسف: ٢١)

(Ve mâ ekseru'n-nâse ve lev haraste bi-mü'minîn.) “Sen ne kadar çok istesen, heves etsen, uğraşsan da, insanların çoğu inanmayacaklar, inanmazlar.” (Yusuf, 12/103) Yâni, ekseriyet keyif peşinde koşar, ekseriyet zevk peşinde koşar, ekseriyet maddiyât peşinde koşar da, Allah'ın istediği güzel, fedâkârca kulluğu yapan insanlar genellikle azdır, umûmiyetle azdır.

Ama, böyle bu sürülere iyiler hakim olursa, büyük kalabalıklara iyiler hakim olursa, onları gene çoban olarak, yönetici olarak iyi yola sevk ederler. Ama bu kötüler galip gelir de, cemiyete hakim olurlarsa, o zaman sâlihleri, dindarları inim inim inletirler.

Maalesef, hakikî dindar olmak nefsi yenmeği gerektiriyor, şeytanı yenmeği gerektiriyor, kolay değil. “Sâlihler ne kadar çok ama, sâlihlerin sâdıkları, yâni doğru sözlüleri, doğru özlüleri ne kadar az!” diyor. Ma'rûf-u Kerhî ki, 165 senesinde vefat etmiş, yâni Peygamber Efendimiz'den sonra ikinci asırda; yâni her şeyin çok güzel olduğu devirde, kuvvetli ilim olan devirde... Biz şimdi ne diyelim?.. Bizim zamanımız hakikaten çok daha bozulmuş.

d. Allah Bir Kulunun Hayrını Murad Ederse

وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا
يُوسُفُ بْنُ مُوسَى أَخْبَرَنَا ابْنُ حُبَيْكٍ قَالَ سَمِعْتُ
إِبْرَاهِيمَ الْبَكَّاءَ يَقُولُ سَمِعْتُ مَعْرُوفًا الْكَرْخِيَّ
يَقُولُ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَتَحَ عَلَيْهِ بَابَ
الْعَمَلِ وَأَغْلَقَ عَلَيْهِ بَابَ الْجَدَلِ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ
بِعَبْدٍ شَرًّا أَعْلَقَ عَنْهُ بَابَ الْعَمَلِ وَفَتَحَ عَلَيْهِ
بَابَ الْجَدَلِ

TS. 87/3 (Ahberenâ abdu'llâh, haddesenâ ahmed, haddesenâ ebî; haddesenâ yûsufi'bni mûsâ; ahberanâ ibni hubeyk, kâle: Semi'tü ibrâhîme'l-bekkà', yekûlü: Semi'tü ma'rufeni'l-kerhî) İşte bu rivâyet zinciriyle Ma'rûf-u Kerhî'nin şöyle dediğini duymuş râvi: (Yekûlü: İzâ erâde'llâhu bi-abdin hayran feteha aleyhi bâbe'l- amel, ve aġlaka anhu bâbe'l-cedel; ve izâ erâde'llâhu bi-abdin ŧerren aġlaka anhu bâbe'l-amel, ve feteha aleyhi bâbe'l-cedel)

Buyurmuş ki Ma'rûf-u Kerhî Hazretleri:

(İzâ erâde'llâhu bi-abdin hayran) “Allah bir kulunun hayrını murad etti mi; yâni o hayra ersin, iyi bir hale gelsin, makamı yüksek olsun, kârlı durumda olsun, iyi durumda olsun diye, bir kulunun iyiliğini, hayrını istedi mi Allah,

ne yapar? (Fetaha aleyhi bâbe'l-amel) Ona iş yapma kapısını açar. Yâni çalışan, iş yapan insan yapar; (ve aġlaka anhu bâbe'l-cedel) ve ona cedel kapısını, mücadele kapısını kapatır.”

Şimdi burada amel kapısını açar, cedel kapısını kapatır diyor. Amel ne demek, cedel ne demek?.. Üzerinde biraz düşünelim. Amel, aslında iş demek, iş yapmak demek. İş yapan kimseye de biz amele diyoruz. Amel, iş yapmak demek.

Cedel ne demek? Cedel de faydasız münakaşaya girişmek demek. Cidal ama sözle, münâzarayla, çekişmeyle, çatışmayla, yok öyle değil de böyledir, dır dır dır da vır vır vır... İşte bu cedel oluyor.

Demek istiyor ki: Allah bir kulun hayrını isterse onu faydalı işler yapan bir kimse haline getirir, boş sözlerle uğraştırmaz demek istiyor. Adam başı önünde, işinde, Allah'ın sevabını kazanacak, hayırlı bir şekilde ömrünü geçirir. Laklakiyâtla vakit geçirmez. Allah bir insanın hayrını murad etti mi, laklakiyâtla vaktini geçirtmez, iş yaptırtır. Ne işi bu? Ahirete yarayan işler yaptırtır. Ömrü hayırlı ve verimli geçer.

“Ama aksine, (ve izâ erâde'llâhu bi-abdin şerren) bir kulun da kahrolmasını, şerre uğramasını, kötü olmasını, kötülüğünü murad ederse Allah, (aġleka anhu bâbe'l-amel) iş yapma kapısını ona kapatır; (ve feteha aleyhi bâbe'l-cedel) lafazanlık, gevezelik, mücadele kapısını ona açar.”

Hani, “Az laf, çok iş!” diye yazıyor bazı iş yerlerinde ya, yâni lafı bırak, işe bak demek istiyor. Demek ki böyle... Allah bir insanın hayrını murad ederse, o insan ömrünü Allah’ın rızasına uygun çalışmalarla verimli olarak geçirir. Sağına, soluna cenk ü cidâl ile, lafazanlıkla, gevezelikle vakit öldürmez. Ama bir insanın da şerrini murad ederse Allah, onun hiç bir iş yaptığını görmezsin; lafazanlıkla, gevezelikle, laf u güzâfla vaktini geçirdiğini görürsün.

Demek ki, buradan çıkan şey nedir? Tabii bundan çok net olarak anlıyoruz ki, şaşkırtanın da, hidayete erdirenin de, dalâlete düşürenin de, vereninde, alanın da Allah olduğunu biliyorlar. Onu ifade ediyor. Yâni Allah ona çalışma kapısını açıyor, Allah ona cidâl kapısını kapatıyor diye söylüyor. Bizim bundan çıkartacağımız ders nedir? Biz de lafı bırakalım, ömrümüzü hayırlı, verimli, faaliyetlerle geçirelim! Lafazanlıkla bir şey olmaz. Yâni fiilen çalışalım! Eğer böyle yapmıyorsak, demek ki yanlış yoldayız.

Lafa gelince bir küfe laf, işe gelince bir zerre iş yok, bir verim yok... Böyle olmaması lâzım!

e. Allah’a Dayan!

وَبِهَذَا الْإِسْنَادُ سَمِعْتُ مَعْرُوفًا وَقُلْتُ لَهُ
أَوْصِيْنِي يَقُولُ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ
مُعَلِّمَكَ وَ مَوْئِسَكَ وَ مَوْضِعَ شِكْوَاكَ فَإِنَّ النَّاسَ
لَا يَنْفَعُونَكَ وَلَا يَضُرُّونَكَ

TS. 87/4 (Ve bi-hâze'l-isnâd semi'tü ma'rûfen ve kultü lehû evsînî yekûlü) Aynı şahıslardan Sülemî'ye kadar gelen bilgilere göre en son şahıs kimdi bu rivâyet zincirinde; İbrahim el-Bekkâ'. Bekkâ' ne demek? Çok ağlayan demek, gözü yaşlı demek yâni. İbrahim el-Bekkâ', yâni çok ağlayan İbrahim. O rivâyet etmiş Ma'rûf'tan ötekisine, o ötekisine, o ötekisine... Sülemî'ye kadar gelmiş deminki bilgi. Yâni az laf, çok iş sözünü rivâyet eden Ma'rûf'tan. Şimdi aynı rivâyet zinciriyle aynı şahıslardan Sülemî'ye kadar geliyor.

(Semi'tü ma'rûfen ve kultü lehû evsînî yekûlü) "Ben Ma'rûf'a demiştim ki" diyor İbrahim el-Bekkâ', (evsînî) "Bana nasihatte bulun demiştim, o da bana şöyle söyledi, işte ben şu kulaklarımla onu işittim." diyor. Bakalım İbrahim el-Bekkâ'a, çok ağlayan İbrahim'e Ma'rûf-u Kerhî, "Bana vasiyet et, nasihat et." dediği zaman neler nasihat etmiş anlayalım, dinleyelim:

(Tevekkal ale'llâh, hattâ yekûne hüve muallimeke, ve mü'niseke, ve mevdia şekvâke, feinne'n-nâse lâ yenfaûneke ve lâ yedurrûnek) Nasihat et deyince bu sözü söylemiş. Şimdi bunun izahına başlayalım. Ma'rûf, kendisinden nasihat isteyen çok ağlayan, gözü yaşlı İbrahim'e ne demiş bakalım:

(Tevekkal ale'llah) "Allah'a dayan, Allah'a güven, Allah'a sarıl! (Hattâ yekûne hüve muallimeke) senin hocan o olsun, muallimin, sana bilgileri öğreten Allah olsun!

(*Ve mü'niseke*) Kendisiyle ünsiyet ettiğin, düşüp kalktığın yakının o olsun, hocan o; (*ve mevdia şekvâke*) ve şikâyetini arz ettiğin makamın sahibi o olsun! Yâni, derdini Allah'a aç, yardımını Allah'tan iste! Allah senin öğreticin olsun, Allah senin enîsin, yârin olsun! Ona öylece bu şekilde tevekkül et! (*Feinne'n-nâse lâ yenfaûneke, ve lâ yedurrûnek*) Çünkü insanlar sana ne fayda sağlayabilirler, ne zarar verebilirler.

“Sen Allah'a dayanmaya bak. Allah'a sarıl, Allah'a dayan, Allah'a güven, hocan o olsun, muallimin o olsun, ünsiyet ettiğin yâr-ı gâr-ı gamgüzârın o olsun ve derdini açıp söylediğin, şikâyetini arz ettiğin yer o olsun! Böyle samimi bir şekilde Allah'a dayan; çünkü insanlar sana ne fayda sağlar, ne zarar getirirler, onlarda bir şey yok. Asıl sen Allah'a sarıl!” demiş oluyor.

f. Abdestli Olmanın Önemi

88. sayfada 5. konuya geldik.

وَأَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ
أَبِي عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا أَبُو زَكْرِيَّا الْحَمَّالِ قَالَ قَالَ بَالِ
مَعْرُوفٍ عَلَى الشُّطِّ ثُمَّ تَيَمَّمَفَقِيلَ لَهُ يَا أَبَا
مَحْفُوظٍ الْمَاءُ مِنْكَ قَرِيبٌ فَقَالَ لَعَلِّي لَا أَبْلُغُهُ

TS. 88/5 (*Ahberenâ abdu'llâh, haddesenâ ahmed, haddesenâ ebî, haddesenâ hâşimü'bnü ebî abdi'llâh, haddesenâ ebû zekeriyyâ el-hammâl*) Bu rivâyet zinciriyle Ma'rûf hakkında ebû Zekerriyâ el-Hammâl şöyle dedi:

(Kàle: Bâle ma'rûfun ale's-şat) Ma'rûf Hazretleri abdest bozmağa gitti, kuytu kenara abdest bozmağa gitti küçük abdest için; (sümme teyemmeme) sonra, hemen orada teyemmüm abdesti aldı." Abdest bozduğu yerden, kanalın kenarından gelecek suyun yanına, abdest alacak ama, hemen abdest bozduğu yerde kumla teyemmüm abdesti aldı orada...

(Fekîle lehû) Ona denildi ki, dediler ki:

(Yâ ebâ mahfûz) "Ey Mahfûz'un babası, ey Ebû Mahfûz!" Yâni Ma'rûf demiyorlar, künyesiyle hitap ediyorlar. Araplarda ismiyle hitap etmek, yaşıt insanların, büyük insanların işidir. Künyesiyle hitap etmek şereftir, yâni karşısındakine itibar etmek demektir. "Ey Mahfûz'un babası, yâni ey Ebâ Mahfûz! (El-mâu minke karîbun) Su hemen yakınında, biraz ileride işte Şattü'l-Arab var, nehir var, orada abdest alabilirsin. Niye teyemmüm alıyorsun? Yâni üç beş adım gittikten sonra abdest alabilirsin, su sana yakındır." dediler.

(Fekàle) Dedi ki cevabında:

(Leallî lâ eblüğuhû) "Ne mâlum, belki de oraya yetişemem! Belki oraya yetişmeğe ömrüm yetmez." Yâni su çok yakınında, niye teyemmüm alıyorsun?..

Burada abdest bozdu, öbür tarafta abdest alacak. "E su çok yakın, ne diye orada teyemmüm alıyorsun? Belki oraya yetişemem, belki ömrüm tükeniverir, belki ecelim gelir diye orada teyemmüm almış Ma'rûf-u Kerhî Hazretleri.

Bu nedir?.. İşte buna kısar-ı emel derler. Bunun zıddına da tûl- i emel derler. İnsan, çok yaşayacağını sanınca, gevşer; hemen öleceğini düşününce, her işini ciddi yapar.”

Bu da abdest bozduğu yerden abdest alacağı yere kadar belki gidemem diye, ondan bile ümidi yok. Hayatının o kadar devam edeceğinden bile ümidi yok. Teyemmüm alıyor ki abdestsiz ölmeyeyim, abdestsiz göçmeyeyim diye.

Anlatabiliyor muyum? Yâni titizliğini böyle görün!

g. Harama Bakmayın!

سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِيَّ يَقُولُ
سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الْفَرْغَانِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْجُنَيْدَ يَقُولُ سَمِعْتُ السَّرِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
مَعْرُوفًا الْكَرْخِيَّ يَقُولُ غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ
وَلَوْ عَنْ شَاةٍ أَنْثَى

TS, 88/6 (Semi'tü ebâ bekrin) Ebû Bekir'den işittim. (Muhammede'bni abdi'llâh) Ebû Bekr'in adı Muhammed, babasının adı Abdullah. Abdullah oğlu Muhamed Ebû Bekir'den ben işittim. (Er-râzî) Nereli? Rey şehrinden. Rey nerede? Tahran'da. Tahran'a bitişik şu anda... Şehrin adı Rey, oraya mensup kimseye Reyyî denmiyor, Râzî deniliyor. Enteresan, istisna. Onun için Araplar "İsm-i nisbeler semâîdir."

derler, kaideye uygun değildir, nasıl işitilmişse öyledir derler. Râzî demek Reyli demek, Tahranlı demek. Tahran, sonradan oldu.

Tahranlı Muhammed ibn-i Abdullah Ebû Bekr'den işitmiş Sülemî Hazretleri. (Yekûlü: Semi'tü ebe'l-abbas el-fergânî) Ferganalı Ebü'l-Abbas'tan duymuş o da. Fergana da bugün Özbekistan'ın doğusunda olan bir vâdidir, bu vâdide çok hafızlar, alimler hâlen yetişiyor. Ruslar oraya girdikleri zaman çok zulümler yapmışlar, çok müslüman kardeşi kesmişler.

Medine-i Münevvere'de bir ihtiyar, yaşlı bir amca gördüm. Mescid-i Nebevî'de namaz kılmış yatsıdan çıkmıştık, Bakî Kabristanı'nın yanındaki duvardan doğuya doğru gidiyorduk, yâni havaalanı tarafına doğru yürüyorduk. Şöyle hızlı yürüyoruz biz, genciz. Şöyle yavaş yürüyen bir adamın solundan geçerken döndük, “Es-selâmü aleyküm!” dedik. O da, “Ve aleyküm selâm!” filan dedi, “Kimsiniz?” dedi, sordu. Anladık ki Özbekmiş aslı, oralardan gelmiş. Dedi ki:

“—İşte oradan göçtük, benim çok evlatlarımı Ruslar öldürdü, şehid ettiler. Biz oradan Afganistan'a geçtik, oradan da işte böyle Hicaz'a geldik.” dedi.

“—Allah rahmet eylesin, şefaatchi olsun!” filân dedik biz.

Biraz ileride arabamıza bindik, arabamızla, otomobilimizle şöyle uzak yerlerden dolaştık, bir mahalleye, bir arkadaşın evine geleceğiz. Yâni çok uzak mesafe... O eve gelirken baktık,

orada o adam yürüyor. O yürüyordu, biz arabaya atladık, geldi arabamız, arabayla çok uzak bir mefaye gittik. Arkadaşın evine yanaştığımız zaman bu adamı orada yürüyor gördük. Ben, “Herhalde oraya kerameten geldi.” diyorum. Öyle evlatları Ruslar tarafından şehid edilen bir mübarek insan, Medine’de şu anda yaşıyor, yaşlı, 80’i filan geçmiş bir kimseydi.

Fergana işte böyle bir mübarek yer. Fergana vadisi alimlerin, dindarların çok olduğu bir yer.

İşte o Ferganî’den, yâni oralı şahıstan duymuş. (Semi’tü el- cüneyde yekülü semi’tü’l-cüneyd) O da Cüneyd-i Bağdâdî’den duymuş. (Yekülü semi’tü’s-seriyy) O da Seriy-i Sakatî’den duymuş.

Biliyorsunuz Seriy, Cüneyd’in hocasıydı. Ma’rûf da Seriy’in hocası. Bunları hatırlınızda yavaş yavaş tutun! Bu isimlerle çok karşılaşacaksınız. Siz daha gençsiniz, daha çok Seriy duyarsınız, Cüneyd duyarsınız, Ma’rûf duyarsınız. Kimin nesi olduğunu, kimin kimle nasıl bir alâkası olduğunu şimdiden hatırlınıza yerleştirmeğe çalışın! İsimler sizi ürkütmesin, zamanla aşına olursunuz hepsiyle...

(Semi’tü ma’rufeni’l-kerhiyye, yekül) Demek ki Seriy-i Sakatî Hazretleri Ma’rûf-u Kerhî Hazretleri’nden şöyle dediğini duymuş: (Guddû ebsâreküm!) “Gözlerinizi kapatın!” Bu, Kur’an-ı Kerim’in bir emridir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا

فُرُوجَهُمْ

(النور: ٢٠)

(Kul li'l-mü'minîne yeğuddù min ebsârihim ve yahfezû furûcehüm) “Ey Rasûlüm mü'minlere söyle gözlerini kapatsınlar, namuslarını muhafaza etsinler, nâ-mahreme bakmasınlar.” (Nur, 24/30)

Burada da diyor ki: *(Gaddû ebsâreküm) “Gözlerinizi kapatın, (ve lev an şâtin ünsâ) koyun bile olsa...” Değil insan, süslü püslü bir hanım, kırıtarak yürüyen bir hanım; yâni hanım değil de, dişi bir koyun –ne diyeceğiz koyun mu diyeceğiz koyun cinsi– bile olsa, ondan bile gözünüzü koruyun. Yâni mübalağa olsun diye söylerler ya:*

“–Adamın evine erkek sinek bile giremez!” derler.

O kadar böyle kapatmış ki filan diye böyle şaka yaparlar. Bu da öyle... Yâni, “Gözünüzü nâ-mahreme bakmaktan o kadar kuvvetli koruyun ki, yâni böyle dişi bir koyuna bile bakmayacak kadar titiz olun!” diyor.

Tabii niye bu böyle söylemiş? İnsanı tasavvuf yolunda yerden yere çalan, mertebesini aşağıya düşüren, günahlara daldıran ekseriyetle gözüdür. Bu devirde de bu gözle işlenen günah çok daha fazla miktardadır.

Biz bugün karşı yakadaydık, arabaya atladık bu tarafa geldik. Şöyle yolda insanın gözüyle gördüğü manzaralara bakıyorum... Birisi bir pantolon giymiş, kız. Yâni kız pantolon giymez! Üstüne etek giyer de görünmezse ayrı ama, kız böyle dar pantolon giymez. Yürüyüşünden, Allah'ın sevmediği bir insan olduğu belli olarak yürüyor kız.

Ondan sonra karşıdan bir kadın geliyor, onunla karşı karşıya geliyorlar, görüşecekler,

tanışıyorlar demek ki. Kadın da uzun etekli, saç baş açık, kollar kısa da, eteğinin de yırtmacı ta bilmem nereye kadar. Yâni etek uzun ama, onun uzunluğuna bakma çünkü yırtmacı tâ bilmem nereye kadar... Yâni tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş. O pantolonlu kız, bu yırtmaçlı etekli. O yırtmaçlı etekli, bu pantolonlu kıza tam böyle birbirine denk düşmüşler.

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ

(النور: ٢٦)

(*El-habîsâtü li'l-habîsîne ve'l-habîsûne li'l-habîsât*) [*Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara yaraşır.*] (Nur, 24/26)

Tabii hepsi kötü... Pantolonlu da kötü, yürüyüşünden belli kötülüğü; yâni yüzde yüz tamam, damgalı yâni. Ötekisi de yırtmacından belli, o da damgalı. Allah korusun...

E şimdi kadının niyeti bozuk, kızın niyeti bozuk. Giyinip de sokağa çıkışındaki maksat, giyiminden belli... Yâni bu devirde öyle bir hale geldi ki iş, sen savunma mevkiindesin. Yâni sen oraya bakmayacaksın, buraya bakmayacaksın, başını eğeceksin, bilmem ne filân... Çünkü senin gözünün içine neredeyse parmağını sokacak kadın zorla... “İlle beni gör, ille bana bak!” diyor şeytan böyle adam akıllı... Hani ne diyorlar:²

² İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.297, no:3; Ebû Dâvud, *Zühd*, c.I, s.172, no:160; Hünnâd, *Zühd*, c.I, s.286, no:497; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Ebü'ş-Şeyh, *el-Emsâl*, c.I, s.295, no:251; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.921, no:43587; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.383, no:1225;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XLI, s.244, no:44784.

النِّسَاءُ حَبَائِلُ الشَّيْطَانِ

(ش. عن ابن مسعود)

(En-nisâu habâilü'ş-şeytân) “Kadınlar şeytanın tuzak ipleridir.” Yâni hani tuzağı kurar, ipi eline alır, oraya da biraz yem koyar. Kuş yemek yemeğe gelince, ipi çektiriverdi mi kuşu yakalar. İşte ona tuzak ipi diyorlar. Ağ üzerine düşer, ceyslansa, o ceylan yakalanır. Meselâ; yakalamak istedikleri hayvanları eskiden böyle yakalarlardı.

Kadınları da şeytan kullanıyor. Böyle azdırarak, açarak, ortaya çıkartarak, mekşûfât, üstü başı açık saçık, boynu bacağı, kolu, göğsü, sırtı açık olarak, böyle şeytan onları kullanıyor. Kimleri avlamak için?.. Müslümanları avlamak için. Tabii ne yapmak lâzım? O kadar o kadar sakınmak lâzım ki, dişi sinekten bile sakınmak lâzım diyelim. Yâni burada koyun diyor ya, dişi koyundan bile gözünüzü saklayın diyor; biz dişi sinekten diyelim yâni, ondan bile sakınmak lâzım!.. Aksi takdirde tabii ne dervişlik kalır, ne sevap kalır. İnsan nice nice günahlara girer.

Tabii erkekler böyle yapacak, kadınlar ne yapacak?.. Kadınlara serbet mi? Hayır!

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ

فُرُوجَهُنَّ

(النور: ٢١)

(*Ve kul li'l-mü'minâti yağdudne min ebsârihinne ve yahfazne furûcehünne*) “Ey habibim, erkeklere söylediğin gibi kadınlara da söyle, onlar da gözlerini muhafaza etsinler, nâmahremre bakmasınlar ve namuslarını payimâl etmesinler, korusunlar.” (Nûr, 24/31) Onlara da bakmak yasağı var.

“—Efendim, işte erkek sokakta yürüyor, kadın perdenin arkasından, tülün arkasından bakabilir mi?”

Hayır! O da bakmayacak. O da oraya bakmayacak. Suudun evleri çok hoşuma gidiyor, camları şeffaf değil, buzlu cam. Suud'daki evlerin camları böyle değildir, buzlu. Yâni ışık gelir, ama içerisi görülmez, içerideki dışarıya bakmaz, manzarayı görmez. Suud'da bizim bütün tuttuğumuz evler, gezdiğimiz yerler böyledir yâni. E şimdi burada tül perde var, dışarıdan içerisi görülmez, içeriden dışarıyı görülür... Öyle yağma yok. Öyle oyun yok. Buna aldanmamak lâzım. Camın şeffaf olduğuna aldanmamak lâzım. Mümkünse camı buzlu yapalım, yapabilirsek.

“—Yok efendim manzara kaçmasın da Boğaz'ın manzarasını görelim de ağaçlar, çiçekler, dağlar, bulutlar, deniz, deryâ vs...”

Ama işte o zaman, ona bakınca o da günaha girer.

Bakmayacak. Gözüne sahip olacak.

Yolda yürürken bir insan ilk bakıyor, gözüne takıldı, tabii yolunu görecek, şey yapacak filan, ilk bakış normaldir. İkinci bakış şeytandandır diyor Peygamber Efendimiz. O kadar koruyacak.

Bizim Nakşî tarikatında ne vardır?.. (Nazar ber kadem) kaidesi vardır. Yâni, bakışı ayağı, pabucu üzerinde olacak. Bir mânâsı bu. Yâni gözü pabucunun ucunda, şöyle edebli edebli mahçup mahçup, hayalî hayalî, utangaç utangaç yürüyecek erkek. Bakmayacak sağ sola. Baktı mı tuzağa tutulur.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:³

النَّظْرَةُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومَةٌ

(ك. عن حذيفة)

RE. 238/16 (En-nazratü sehmün min sihâmi iblîse mesmûmeten) “Nazar, bakış şeytanın oklarından zehirli bir oktur.”

Baktın mı, zıp zehirli ok saplanır, gidersin.

Nereden nereye saplanır?.. Senin bakışından, senin gönlüne zehirli ok zıp diye saplanır, ondan sonra ayıkla pirincin taşını... Zehirli ok saplı olan yerden çıkarsan bile, durmasa bile, artık zehir oraya bulaştı mı, orayı mahveder. Onun için, en iyisi bakmamaktır.

³ Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.349, no:7875; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.195, no:292; Huzeyfe RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.X, s.173, no:10362; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.V, s.329, no:13075; *Keşfü’l-Hafâ*, c.II, s.328, no:2864;

Câmiü’l-Ehâdîs, c.XXII, s.310, no:24971.

Onun için, bakmamayı sağlamağa çalışmış eskiler. İslâm, şerri vuku gelmeden engellemeğe çalışmış. Kadın erkek ayrı oturmuş, harem-selamlık yapmış İslâm dini. Erkeğin kadının gözlerini korumasını emretmiş. Erkeğe, kadına örtünmeyi emretmiş.

Şimdi yâni Yenikapı'dan, Sarayburnu'ndan dolaşırken, veyahut Caddebostan'dan öbür tarafa giderken, veya İzmir'de filanca deniz kenarında falanca yerden giderken, şu kadarcık mayo giymiş erkek... Yâni o tesettürlü mü?.. Hayır, değil. O da çıplak. Ona erkeğin bile bakması doğru değil!.. Şu kadarcık bir şey. Üçgen... Şuradan şöyle bir karış, oradan öyle iki karış. İki karış-bir karış, incecik bir üçgen, bikini, yokini, orada yüzüyor... Sen de deniz kenarından geçiyorsun rıhtımdan, bir kasabadan öbür kasabaya gideceksin... Bakmak bile doğru değil.

Neden?.. Bu tesettür değil ki. Bu edepsiz, erkeğim diye aldırıyor. Erkek de örtünecek. Neyse *haşema (hakîkî şeriat mayosu) filân diye bir şeyler çıkardılar, dizin altına kadar, belden yukarıya kadar, pehlivan kisbeti gibi, o biraz örtüyor. Yoksa bu mayolar tam rezalet... Tam edepsizlik ve rezalettir. Korkunç bir rezalettir. Erkek için çok büyük utanç verici bir şeydir.*

“—Efendim, ben mayo ile girmiyorum, beyaz donumla giriyorum denize?”

Beyaz don da suya girdi mi şeffaflaşır, yapışır; o da olmaz!

Bunların hepsi yanlış bilgiler. Sanıyor ki, kadın perdenin arkasından erkeğe bakabilir, ama erkek kadına bakamaz İslâm'da... Hayır, öyle şey yok!.. Erkek de kadına bakmayacak, kadın da erkeğe bakmayacak.

Sanıyor ki, kadın örtünmeli, erkek bikini mayo giyebilir. Hayır, giyemez! Erkek de örtünecek, öyle şey yok. Bunların hepsi karşılıklı...

h. Hakîkî Vefâ

وَبِهِ قَالَ مَعْرُوفٌ حَقِيقَةُ الْوَفَاءِ إِفَاقَةُ السِّرِّ

عَنْ رَقْدَةِ الْغَفَلَاتِ وَفَرَاغِ الْهَمِّ عَنْ فُضُولِ الْأَفَاتِ

TS. 88/7 (Ve bihî kâle ma'rûfun) Aynı rivayet yoluyla Ma'ruf Hazretleri dedi ki: (Hakîkatü'l-vefâi ifâkatü's-sirri an rakdeti'l-gafelât; ve ferâğu'l-hemmi an fudûli'l-âfât)

Ma'ruf Hazretleri'nin bir başka sözünü naklediyor:

(Hakîkatü'l-vefâ') "Vefânın hakîkîsi, gerçek olanı nedir?.. (İfâkatü's-sirri an rakdeti'l-gafelât) Gaflet uykusundan gönlü uyandırmaktır."

Sır burada, insanın gönlünün derinliğindeki latîfe-i mâneviyyesi demek. İnsanın ruhu, sırrı, hafîsi, ahfâsı vardır.

Sır kelimesinin Türkçe karşılığı yok tabii. Sırrı esrar mânâsına almayacaksınız burada. Sır, insanın gönlü iç içe, derece derece derinleşir.

Hani şuur diyoruz, alt şuur diyoruz ya, alt şuurun da ötesinden bahsediyor alimler ya şimdi psikolojide... İnsanın bir gönlü var, bir ruhu var, bir sırrı var daha gerisinde, daha derininde; bir hafîsi var, bir ahfâsı var. Yâni derinlikten derinliğe.

Değil zâhirî sathî gönlünü, gönlünün derinliğini bile gaflet uykularından uyanık tutacak. Yâni gözü uyumayacak, kalbi uyumayacak, kalbinin derinliğindeki alt şuur da uyumayacak diyelim, ancak böyle anlatabiliriz. Alt şuurunu bile uyanık tutmaktır hakiki vefâ... Kime karşı vefâ bu? Allah'a karşı. Allah'a kulluk, Allah'ı tanıma, ma'rifetullah konusunda gaflete o kadar düşmeyecek ki, tam vefâlı kul sayılabilmesi için, yâni alt şuur da uyanık olacak. Değil gözü, değil kalbi, değil şuurunun üstü, alt şuurunun bile uyanık olmasıdır, hakiki vefâ budur.

(Ve ferâğu'l-hemmi an fudûli'l-âfât) "Afetlerin çokluğundan duyulan elemden sıyrılmak."

"Ne olursa olsun, ne yapalım, Allah'ın takdirâtı bunlar!" diyecek. Eyvallah diyecek, hiç aldırmayacak, sarsılmayacak, üzülmeyecek. Bütün alt şuurun derinliğiyle müşahedeye devam... Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin azametini, hikmetlerini görmeğe devam... Gaflet uykusu yok. O kadar uyanık olacak yâni.

i. Gerçek Cömertlik

وَبِهِ قَالَ مَعْرُوفُ السَّخَاءُ إِیْثَارُ مَا یَحْتَاجُ

إِلَيْهِ عِنْدَ الْإِعْسَارِ

TS. 88/8 (Ve bihî kàle ma'rûfun es-sehâu îsârü mâ yahtâcü ileyhi inde'l-i'sâr) Ma'rûf Hazretleri gene bu sözünde de dedi ki:

(Es-sahâu) Cömertlik, sahavet dediğimiz cömertlik dediğimiz şey nedir? (Îsârü mâ yahtâcü ileyhi inde'l-i'sâr) “İnsanın eli, başı dara geldiği, sıkıştığı zaman, kendisinin muhtaç olduğu şeyi vermektir cömertlik.” Yoksa adam zengin, ambarları dolu, karnı şiş, evi, barkı, malı, mülkü, kesesi, kasası dopdolu, yerinde her şeyi... Bir fakir geliyor, “Buna bir çuval buğday verin!” diyor. Cömertlik bu değil bunun nazarında. Ma'rûf Hazretleri böyle demiyor. Cömertliği şöyle tarif ediyor:

(Îsârü mâ yahtâcü ileyhi) “Kendisinin ihtiyacı olan şeyi...” Aç meselâ, şimdi yemek yiyecekti, aç, önünde duruyor, ekmeğin önünde duruyor, şimdi ona muhtaç, aç kendisi, oruç açacak, yiyecek... (Inde'l-i'sâr) Sıkışıklık zamanında, zorluk zamanında bu kendisinin muhtaç olduğunu verebiliyor musun?.. Cömertlik budur işte.

Bollukta vermek cömertlik değil, kolay. Allah sana kırk vermiş, bir tanesini veriyorsun, basit. Çok vermiş, birazcık veriyorsun, basit. Ama senin ihtiyacın varken, hem de sıkışmış durumdayken veriyorsan, cömertlik budur.

Hani Dehr Sûresi'nde nasıl geçiyor:

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا
وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ
جَزَاءً وَلَا شُكْرًا

(Ve yut'imûne't-taàme alâ hubbihî miskînen ve yetîmen ve esîrâ. Innemâ nut'imuküm li-vechi'llâhi lâ nürîdü minküm cezâen ve lâ şükûrâ) [Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği miskine, yetime ve esire yedirirler. 'Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür bekliyoruz.' derler.] (İnsan, 76/8-9)

Hazret-i Ali Efendimiz'in ailesi kendileri açken, akşam yemek yiyecekken, oruçluyken kapı çalınıyor:

“—Allah rızası için bir şeyiniz varsa verin, açım!” diyor bir adam; sofrasındakileri veriyorlar.

Kendileri muhtaç, fazla da yok, verdikleri zaman geride kendilerine kalmıyor ama, veriyorlar. Onun üzerine Allah, bu ayet-i kerimede onları medhediyor. Şanları, cömertlikleri kıyamete kadar Kur'an-ı Kerim'de tescil edilmiş oluyor. Cömertlik o. Yâni verdiği zaman kendisine kalmıyor mu, sıkışık mı durumu, kendisi de muhtaç mı?.. Muhtaç. Hadi bakalım onu ver de göreyim. Yoksa bolken bolluktan bir parçacık vermek bir şey değil. Çoğumuzun cömertliği öyledir. Kesemizi açarız, paramızı sayarız, en eskisi, sevmediğimiz, az ne kadar var; beş bin lira... Zaten buruşturup atacaksın, sevmiyorsun parayı, onu verirsin. Öbür taraftaki mavileri ver bakalım, morları ver de göreyim!..

Öbür tarafa eli varmıyor.

Sonuncu sözü okuyalım, sıkıştırmayalım bant sahiplerini. Ne kadar oldu?..

[–Yetmiş dakika oldu.]

Ne kadar var hakkımız?..

[–Yirmi dakika.]

Zâten paragraf bununla tamam oluyor.

j. İyilik ve Şükür

وَبِهِ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِمَعْرُوفٍ مَا شَكَرْتَ مَعْرُوفِي
فَقَالَ كَانَ مَعْرُوفَكَ مِنْ غَيْرِ مُخْتَسِبٍ
فَوَقَعَ عِنْدَ غَيْرِ شَاكِرٍ

TS. 88/9 (*Ve bihî kàle, kàle racülün li-ma'rûfin: Mâ şekerte ma'rûfî? Fekàle: Kâne ma'rûfüke min gayri muhtesibin, fevaka inde gayri şâkirin.*)

Aynı rivâyet zinciriyle, (Kàle racülün li-ma'rûfin) Adamın birisi Ma'rûf Hazretleri'ne şu sözü söylemiş: (Mâ şekerte ma'rûfî?) “Benim ma'rûfuma şükretmedin.”

Tabii muhatabının adı da ma'rûf, söylediği söz de ma'rûf. Ma'rûf ne demek? Emr-i ma'ruf nehy-i münker diyoruz, ma'rûf iyilik demek. Tabii birisi sana bir iyilik yaptı mı, sen de onun iyiliğine karşılık vermen lâzım, hiç olmazsa teşekkür etmen lâzım! O böyle bir söz söylemiş Ma'rûf'a: “Sen benim ma'rûfuma, yaptığım iyiliğe şükretmedin, karşılığını tam vermedin.” demiş.

Tabii muhatabı da Ma'rûf-u Kerhî olduğu için o kelimeyi kullanması bir nükte, belki de bir şaka.

Yâni (Mâ şekerte ma'rûfî?) “Benim yaptığım iyiliğe karşılık etmedin, iyi bir teşekkür yapmadın.” demiş.

(Fekâle) Ma'rûf Hazretleri de cevap veriyor:

(Kâne ma'rûfüke min gayri muhtesibin) “Senin yaptığın iyilik, Allah'tan sevap bekleyerek yapılmış bir iyilik değildi de, (fevakaa inde gayri şâkirin) şükredici olmayan bir insana nasib oldu. Sen Allah rızası için iyiliğini yapmış olsaydın, senin iyilik yapmış olduğun kişi şükrederdi; yâni iyi bir insana ulaşırdı. Madem şükretmeyen bir insana verilmiş, demek ki senin yaptığın iyilik de iyilik değilmiş, Allah rızası için değilmiş de ondan karşılık görmemişsin!” diye cevap vermiş.

Ama ikisi de, ma'rûf kelimesini kullanarak şey yapıyorlar. Belki o bir şaka söz söyledi. Çünkü Ma'rûf-u Kerhî, bir güzel şeyhken, kendisine bir iyilik yapıldı mı güzel teşekkür eder ama, böyle bir şakalı şey geçmiş, nükteli bir söz.

“—Benim yaptığım iyiliğe şükretmedin.” diyor. O da diyor ki:

“—Senin yaptığın iyilik Allah rızası için değilmiş, sen sevabını Allah'tan bekleyerek yapmamışsın da onun için şükretmeyen bir insana nasib olmuş senin iyiliğin.” diyor.

Sözü de doğru Ma'rûf Hazretleri'nin. Hakikaten bir insan, iyiliği Allah için yapmışsa, “Sen benim iyiliğime teşekkür etmedin!” diye de söyler mi?..

Hani iyilik yap, Allah bilir der, yürür gider. Teşekkür etse ne olacak, etmese ne olacak... Hatta o görmeden cebine koysa, sonradan balsa cebinde adam. Ne olacak yâni. Çok kimse yaptığı iyiliği kendisinin yaptığını bilmesini de istemezmiş. Doğru. Sen niye benden teşekkür bekliyorsun? Sen Allah'tan mükâfat bekliyorsan Allah görüyor, mükâfatını verecek. Ben istersem teşekkür edeyim, istersem etmeyeyim.

Diyor ki: “Sen Allah'tan sevabı ümid ederek iyiliği yapmamışsın da, (*fevaka inde gayri şâkirin*) onun için şükretmeyen bir insana nasib olmuş iyiliğin.” diyor. Artık ne sebeple dendiye bu söz, böyle bir konuşma geçmiş.

Şimdi burada 89. sayfaya geçen bir bölüme geldik. Önümüzdeki hafta onu bitiririz de, Hâtem-i Esam Hazretleri'ne bile geçeriz, Allah'ın izniyle...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

17. 07. 1993 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

